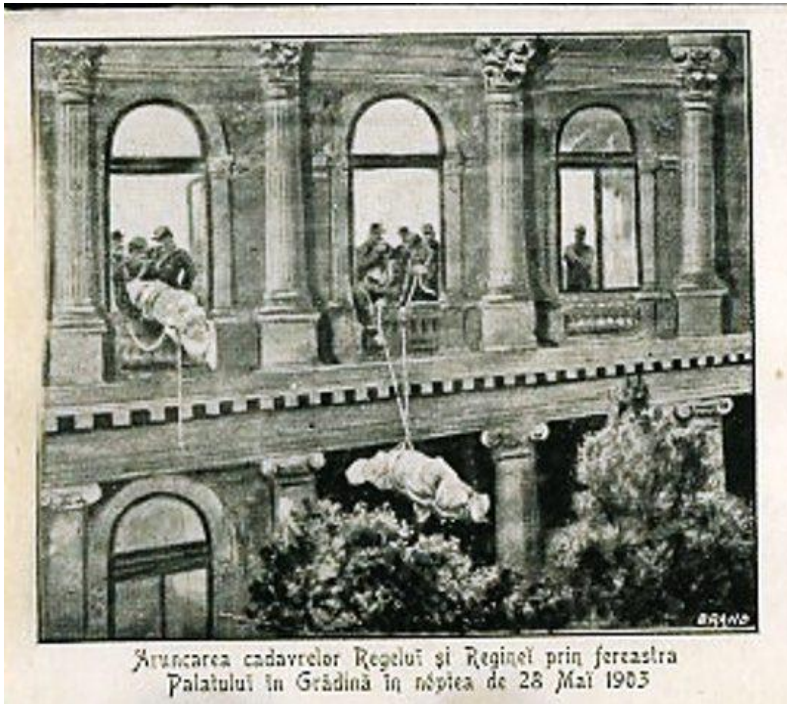

HRVATSKA NA POČETKU XX STOLJEĆA

Politika "Novog kursa"

Velike promjene koje se događaju poč. XX. st. na jugoistoku Europe neminovno su se morale odraziti i na političku sliku Hrvatske. Na poč. XX. st. (točnije 1903.g.) dolazi do radikalizacije politike Kraljevine Srbije, naime pristaše dinastije Karađorđevića (i tajna

Slika 1: Tzv. „Majski prevrat“ u Beogradu 1903., kada je pobijena dinastička obitelj Obrenovića. Velikosrpska organizacija „Crna ruka“ pod vodstvom pukovnika srpske vojske Dragutina Dimitrijevića Apisa, zbacili su s vlasti srpsku dinastiju Obrenovića, a postavili otvoreno velikosrpsku dinastiju Karađorđevića, s kojima započinje i praktična velikosrpska politika.

kursa“ i prihvatila ju je većina hrvatskih političara, a protiv takve politike bili su **braća Radić i Josip Frank (HČSP)**, jer su se bojali friškog velikosrpskog nacionalizma nakon 1903. g..

Ostvarenje politike "novog kursa" započinje u jesen 1905. g. kada se u Rijeci nalaze hrvatski političari koji donose tzv. **Riječku rezoluciju** – podržava se mađarska oporba u borbi za samostalnost u odnosu na Austriju (samo personalna unija), a kao protuusluga traži se da mađarska oporba (kada dođe na vlast) poradi na ujedinjenju hrvatskih zemalja; i da se smjeni promađarski ban Teodor Pejačević. Nakon desetak dana u gl. gradu Dalmacije, Zadru sastali su se **srpski političari iz Hrvatske** koji donose tzv. **Zadarsku rezoluciju** – potvrđuju odluke Riječke, ali traže ravnopravnost srpskog naroda u Hrvatskoj, da se uči srpska povijest, da se jednako koristi ćirilica i da se jezik zove hrvatski ili

organizacija *Crna ruka*) ubili su posljednji kraljevski par Obrenovića pa od tada započinje agresivna srpska politika prema jugu, zapadu i sjeveru, te sve jača politička orijentacija na Rusiju. Prema prostoru Balkana sve se više počinje osjećati njemačka politika *prodora na Istok* (tzv. *Drang nach Osten*), što pomalo kvari jedinstvo *Trojnog saveza*, jer se Ugarska boji da će se ugušiti u prejakom germanskom stisku.

Hrvatski političari iz Dalmacije (**Frane Supilo**, **Ante Trumbić**, ...) prvi su naznačili da je za Hrvatsku najopasniji njemački *Drang nach Osten*, te da bi se zbog toga trebalo povezati sa *mađarskom oporbom i sa srpskim političarima u Hrvatskoj*. Takva politika nazivana je "**politika novog**

Slika 2: Hrvatska pučka seljačka stranka, koju osnivaju braća Antun i Stjepan Radić jer su u protumađarskim pokretima 1883. i 1903. uvidjeli da je seljaštvo zrelije i u nacionalnom i u socijalnom smislu. Još 1899. izdali su list "*Dom – list hrvatskom seljaku za razgovor i nauku*" oko kojeg su se okupljali politički svjesniji seljaci, što je 1904. g. dovelo do osnivanja *HPSS* u Hrastovici kraj Petrinje.

srpski (u stvari žele da Hrvati sa Srbima dijele svoj suverenitet)

Na temelju tih dviju rezolucija nastaje oporbena skupina, tj. nova politička stranka **Hrvatsko – srpska koalicija (HSK)** kojoj pristupa većina političkih stranaka, osim HČSP i HPSS. Na čelo HSK dolaze **Svetozar Pribičević** i Frane Supilo, a sama stranka počinje voditi glavnu riječ u političkom životu Hrvatske sve do 1918. g. Već na prvim slijedećim izborima, 1906. g. dobili su glasove većine birača, a iste god. u Mađarskoj pobjeđuje oporba, ali oni nisu više bili zagrijani za suradnju sa Hrvatskom. **Ferenz Kossuth** tada donosi uredbu koja je poznata kao "**Željeznička pragmatika**" (kojom se na mađarskim željeznicama kao obvezan uvodi mađarski jezik, a time je prekršena Nagodba jer se neizravno u Hrvatsku uvodi mađarski kao službeni jezik). Ovakav razvoj situacije pomutio je odnose s Mađarima, i to je bio kraj politike novog kursa, a vlada HSK podnijela je ostavku.

Za bana je 1908. g. izabran Pavao Rauch koji se u unutarnjoj politici oslanja na J. Franka i HČSP, jer je cilj njegove vlade uništenje HSK i slabljenje projugoslavenskih elemenata u Monarhiji (zato što se Austro-Ugarska u to vrijeme upustila u sukobe sa Srbijom po pitanju BiH i njene aneksije). U sklopu te politike neutralizacije Srba i Srbije ban Rauch dobio je iz Beča nalog za sudsku parnicu protiv 50-ak Srba iz Hrvatske zbog veleizdaje (*tzv. Veleizdajnički proces*), a dokaze nije bilo teško prikupiti jer su optuženi stvarno radili za Kraljevinu Srbiju. (taj proces je bio potreban A-U diplomaciji kako bi opravdala pripremanje aneksije BiH). Ubrzo je, 1909.g. organizirana još jedna velika hajka na HSK, naime austrijski povjesničar **Friedjung** na temelju krivotvorenih dokumenata optužio je Franu Supila i HSK da primaju novac iz Srbije i rade na rušenju Monarhije (*tzv. Friedjungov proces*). Otkrilo se da je dokumente falsificiralo A-U veleposlanstvo u Beogradu po želji bečkog Ministarstva vanjskih poslova (to je bio neugodan udarac A-U diplomaciji o čemu je pisao sav europski tisak). Nakon Friedjungova procesa Supilo je napustio HSK, kojoj je na čelu ostao Svetozar Pribičević, a HSK je počela voditi kompromisnu politiku prema Beču i Pešti. Zbog takve kompromisne politike počele su se organizirati snage koje su rješenje političke situacije vidjele u stvaranju jugoslavenske države.

Hrvatska u vrijeme I svjetskog rata

Na samom početku rata, u Hrvatskoj je ideja o oslobađanju južnoslavenskih naroda od Austro-ugarske vlasti i povezivanjem sa Srbijom i Crnom Gorom bila već prilično rasprostranjena. Svi projugoslavenski orijentirani političari morali su spas potražiti u emigraciji, jer ih je vlast progonila zbog antidržavne djelatnosti. Većina ih je otišla u Italiju, koja je u početku rata bila neutralna, a tamo su se od značajnijih osoba našli **Ante Trumbić, Frane Supilo, Ivan Meštrović** ..., i organizirali **Hrvatski odbor**. Prvi diplomatski potezi koje su pokušali učiniti tiču se sprječavanja dodjeljivanja Italiji dijelove hrvatskog teritorija, o čemu su nešto načuli među diplomatskim krugovima. Tadašnji predsjednik vlade Srbije podržavao je hrvatske emigrante, ali je želio da se oni organiziraju tako da u što većoj mjeri podržavaju srpske političke ciljeve, a sam Pašić je izjavio da "*buduća država treba izrasti iz Srbije, a Hrvati i Slovenci moraju se stopiti sa Srbima u jedan narod.*" Usprkos takvim izjavama, jedan od čelnih ljudi hrvatske emigracije, Ante Trumbić, tvrdio je da je suradnja sa Srbijom neophodna, jer je ona članica Antante i tako u boljem političkom položaju. Istovremeno Srbija treba emigrante jer su im argument za rušenje Austro-Ugarske, što je pretpostavka za širenje Srbije.

Ubrzanje konkretnog organiziranja hrvatske emigracije u koju su uključeni i slovenski i srpski političari s prostora Austro-Ugarske dogodio se nakon dojava o potpisivanju tajnog **Londonskog sporazuma** u travnju 1915.g., kojim Italija dobiva velike dijelove hrvatskog teritorija. Članovi emigracije okupili su se u Parizu, u hotelu Madison, gdje su **30. travnja 1915.g.** osnovali **Jugoslavenski odbor**, kojem je predsjednik postao **Ante Trumbić**. Glavni cilj Jugoslavenskog odbora prema statutu je: "*Jugoslavenski odbor predstavlja južnoslavenske*

zemlje unutar Austro-Ugarske, a cilj mu je oslobađanje tih zemalja od austrougarske vlasti i ujedinjenje sa Srbijom i Crnom Gorom". Svjesni su da moraju požuriti sa svojim djelovanjem jer je Srbija od tog vremena bila u sve boljem političkom položaju, pa bi se lako moglo desiti da odustane od jugoslavenske ideje jer je imala vrlo primamljive ponude od Antante, koje su gotovo premašivale i neke želje Srbije. Naime, Srbija je, dobivanjem vojne i političke podrške od Antante, podizala svoje ratne ciljeve, pa je imala dvije varijante Velike Srbije nakon rata: **veliku Veliku Srbiju** – tj. ujedinjenje Srbije, Hrvatske i Slovenije, ali pod srpskim vodstvom što bi joj osiguralo dominaciju u takvoj jugoslavenskoj državi; **malu Veliku Srbiju** – tj. ujedinjenje prostora gdje žive Srbi - Srbija, Crna Gora, BiH, Vojvodina, Slavonija i jug Dalmacije. Da je Srbija u puno boljoj političkoj situaciji od Jugoslavenskog odbora govori i činjenica da su u ljeto 1915.g. Velika Britanija, Francuska i Rusija predali Srbiji dokument o ratnim kompenzacijama Srbiji nakon rata i garantirali joj dobivanje BiH, Slavonije, Vojvodine i Dalmacije do rta Ploče (kod Rogoznice). **Frane Supilo** je prvi postao svjestan opasnosti ulaska u konkretne dogovore s vladom Srbije u takvim uvjetima, zahtijevajući da se najprije riješi pitanje budućeg uređenja nove jugoslavenske države, pa da se tek onda pristupi ujedinjenju. Kako ga ostali članovi Jugoslavenskog odbora nisu doživili pretjerano ozbiljno, dao je ostavku u Jugoslavenskom odboru (1916.) i okrenuo se hrvatskom pitanju kao alternativu.

Krfska deklaracija

U relativno kratkom vremenu mnoge političke okolnosti su se promijenile, pa je 1917.g. za Srbiju, što se tiče njene budućnosti bila puno lošija nego 1915.g. Naime, 1917.g. dogodila se **Oktobarska revolucija** u Rusiji koja je maknula sa scene najmoćnijeg srpskog pokrovitelja i

zaštitnika. Iste godine SAD su najavile svoj ulazak u rat, a s njima stiže i otvorena **diplomacija Woodrowa Wilsona**, pa su Srbi otvoreno posumnjali da bi se nakon rata mogla ostvariti obećanja Antante o teritorijalnim kompenzacijama Srbiji. Osim toga, te godine još nije probijen Solunski front, pa Srbija očekuje još muke što se tiče oslobađanja svog teritorija. Neželjeni događaji za Srbiju odvijali su se i unutar Austro-Ugarske, gdje je 1916.g. umro dugovječni car Franjo Josip, a naslijedio ga je **Karlo I.** Takvo stanje iskorištava **Jugoslavenski klub** u Carevinskom vijeću u Beču (to je klub predstavnika Dalmacije, Istre i Slovenije u Carevinskom vijeću), koji donosi tzv. **Svibanjsku deklaraciju, 30. svibnja 1917.g.**, koju je objavio predsjednik Jugoslavenskog kluba, slovenski političar **Anton Korošec**, a u kojoj se zahtijeva *ujedinjenje svih južnoslavenskih zemalja unutar Monarhije i pod žezlom Habsburške dinastije*. U toj deklaraciji ne spominje se nikakvo ujedinjenje sa Srbijom, već očuvanje Habsburške Monarhije, ali na trijalističkoj osnovi.

Slika 3: *Feldmaršal Svetozar Borojević (1856-1920). Jedini Hrvat koji je dobio čin feldmaršala, najviši čin u Austro-Ugarskoj vojsci, osim toga bio je jedini nositelj tog čina da nije njemačkog podrijetla. Najveću slavu stekao je na talijanskoj bojišnici tijekom Prvog svjetskog rata. U presudnim danima 1915. g. i kasnije, kada je cijelo austro-ugarsko zapovjedništvo tvrdilo da je nemoguće braniti slovenske granice prema Italiji, te da dio slovenskog teritorija treba prepustiti Talijanima. Borojević je ustrajao na obrani, uvjeravajući zapovjedništvo kako će slovenski i hrvatski vojnici svoju hrabrost i vještinu pokazati upravo kada bude trebalo braniti slovenske granice. Car Franjo Josip mu je prepustio zapovjedništvo nad frontom na Soči, a zbog tamošnjih uspjeha dobio je nadimak „vitez sa Soče“.*

Takve okolnosti nisu bile ugodne za srbijansku vladu, pa su se požurili ideji stvaranja jugoslavenske države i dogovorima s Trumbićem i Jugoslavenskim odborom. Pregovori su održani na Krfu (tamo je izbjegla srpska vlada tijekom rata) tijekom lipnja i srpnja 1917.g.

Srpska se je vlada čvrsto zalagala za centralističko uređenje buduće države, dok su predstavnici Jugoslavenskog odbora jednako čvrsto zagovarali federalističko uređenje. Konačno je sklopljen kompromisni dogovor, poznat kao **Krfska deklaracija**, koji su potpisali Ante Trumbić i Nikola Pašić, a u **Deklaraciji se kaže da će o budućem uređenju države odlučivati ustavotvorna skupština i to 2/3 ili kvalificiranom većinom**. Ujedno je dogovoreno da će buduća država biti ustavna, demokratska i parlamentarna monarhija na čelu s dinastijom Karađorđević, što je razočaralo mnoge Hrvate, jer su očekivali republiku, a ne monarhiju. Iako je Krfska deklaracija bila samo zajednička izjava, a ne državopravni akt, ipak ima veliku važnost u procesu stvaranja jugoslavenske države.

Nevolje hrvatskih vojnika tijekom I. sv. rata

Hrvatski vojnici borili su se na mnogim frontovima za potrebe Austro – Ugarske i popunjavali su sve grupacije vojske Monarhije, koja se dijelila na zajedničku carsko-kraljevsku vojsku, zatim na zasebne postrojbe austrijskog dijela Monarhije – carsko i kraljevsko domobranstvo ili *Landswehr*, i na zasebne postrojbe ugarskog dijela Monarhije – kraljevsko ugarsko domobranstvo ili *honved*, te na zasebno hrvatsko-ugarsko domobranstvo koje je jedino imalo hrvatski kao zapovjedni jezik.

Mnogi hrvatski vojnici bili su zarobljeni na balkanskom, istočnom i talijanskom bojištu, a veliki broj ih je pao u zarobljeništvo zbog vlastite predaje, jer se nisu htjeli boriti za Austro-Ugarsku, koju nisu voljeli i čiji su slom priželjkivali. O stradanjima austrougarskih vojnika, a posebno Hrvata zarobljenih u Srbiji, postoji svjedočanstvo časnika austrougarske vojske i književnika **Mile Budaka** (nešto kasnije i jedan od vodećih ljudi u NDH), koji je svoje zarobljeničke doživljaje opisao u djelu *Ratno roblje*, u kojem je prikazao kako su Srbijanci vrijeđali austrougarske zarobljenike, loše ih hranili i smještali, a mnogi su umrli, pogotovo od tifusa.

Na istočnom bojištu više od 200.000 zarobljenika potjecalo je iz južnoslavenskih zemalja u sklopu Austro-Ugarske.

Dogovorom Jugoslavenskog odbora te srbijanske i ruske vlade, od tih je zarobljenika trebalo oformiti dobrovoljačku **Jadransku legiju**, koja bi ratovala u službi Antante. Svi koji su na to pristali okupili su se u crnomorskoj luci **Odesi** 1917.g. Pod utjecajem srbijanske vlade i zarobljenih Srba, ta postrojba nazvana je **Prva srpska dobrovoljačka divizija**, a njezini su pripadnici nosili

Slika 4: Predsjednik srbijanske vlade *Nikola Pašić* s časnicima dobrovoljačkog korpusa Slovenaca Hrvata i Srba 1916. u crnomorskoj luci Odesa. Korpus je bio sastavljen od zarobljenih austrougarskih vojnika južnoslavenskog podrijetla, pretežno Hrvata. Hrvatski pripadnici korpusa pobunili su se protiv svojih srpskih časnika što je bila zlokobna najava prilika u budućoj južnoslavenskoj državi.

šajkače (kape srbijanske vojske) i polagali zakletvu srpskom kralju. Takav razvoj događaja uznemirio je Hrvate, koji nisu htjeli polagati zakletvu nekom tuđem kralju, već su klicali *"Živila Hrvatska!"* Srpski oficiri i kozaci navalili su na Hrvate i učinili pravi pokolj, što je ostalo u gorkom sjećanju mnogih Hrvata. Sve dobrovoljačke postrojbe u Odesi sastavljene od južnoslavenskih zarobljenika uključene su nakon toga u **Dobrovoljački korpus Srba, Hrvata i Slovenaca**, ali zbog velikosrpskih koncepcija srbijanskih oficira, u tom je korpusu započeo disidentski pokret, pa je korpus početkom 1918.g. prestao postojati.

U austrougarskoj mornarici bilo je mnoštvo pobuna hrvatskih mornara. Potkraj 1917.g. hrvatski mornari su isplovili iz šibenske luke na torpiljarci T – 11 i prebjegli u talijanske vode gdje su se predali Talijanima. Pobuna je izbila i u ratnoj luci Pula, u siječnju

1918.g., a svi organizatori i učesnici pobune bili su uhićeni i osuđeni na robije. Najveća pobuna mornara, pretežno Hrvata izbila je u **Boko Kotorskoj**. Oni su zahtijevali prekid rata, samoodređenje naroda, ukidanje cenzure, bolju opskrbu stanovništva hranom ... Uhićeno je oko 800 mornara, a njih četvero je strijeljano.

Proturatno raspoloženje u Habsburškoj Monarhiji bilo je jako već 1916.g. Hrvatski vojnici (a i drugi) koji su bili ranjeni, trovali su svoje rane kako bi što dulje ostali na liječenju, a kada bi dobili dopust i otišli svojim kućama, ne bi se vraćali u postrojbe, nego bi se krili po poljima i šumama svog zavičaja, a otuda za njih naziv **zeleni kadar**. Pojava zelenog kadra bio je izraz spontanog otpora pojedinaca protiv Austro-Ugarske. Potkraj rata bježanje iz vojske bilo je sve masovnija pojava, a po šumama su se krili ne samo pojedinci, već i cijele naoružane grupe koje su imale i svog vođu. Često su izvodili prepade na poreznike i sve državne službenike, ali neprilike su stvarali pljačkajući i kuće civilnih stanovnika.

Osnivanje Države Slovenaca, Hrvata i Srba

Prilike u Austro-Ugarskoj su se potkraj 1917.g. sve više pogoršavale, pa se pretpostavljalo da ona neće još dugo trajati. Zato je započela akcija političkog okupljanja svih političkih stranaka i skupina iz južnoslavenskih zemalja Monarhije. Njihov sastanak održan je

u ožujku 1918.g. u Zagrebu, a na tom je sastanku prihvaćena izjava nazvana **Zagrebačka rezolucija**, kojom se traži "narodna nezavisnost i na demokratskim temeljima uređena država Slovenaca, Hrvata i Srba." U toj se Rezoluciji ne spominju granice države, niti da bi ona trebala biti prema Svibanjskoj deklaraciji, niti prema Krfskoj deklaraciji. U Rezoluciji su predviđene i pripreme za stvaranje narodnih organizacija (narodne vlasti u Sloveniji, Dalmaciji, Istri, BiH ...)

Slika 5: Ponos mornarice Austro-ugarske i jedini njezin brod iz klase „Dreadnought“ – *Viribus Unitis*. Na temelju odluke cara Karla I cijela austro-ugarska ratna i trgovačka mornarica, sa svim lukama, arsenalom te utvrđenjima na obali predana je predstavnicima Narodnog vijeća SHS iz Zagreba. U njegovo ime je to učinio kontraadmiral austro-ugarske flote *Miklós Horthy de Nagybanya*. Dana 31. listopada 1918. godine po posljednji put u pulskoj luci na brodu *Viribus Unitis* svirala je carska himna dok se crvenobijela austro-ugarska zastava spuštala s jarbola i podizala hrvatska. Prema imenovanju Narodnog vijeća SHS zapovjedništvo nad cjelokupnom flotom kao prvi zapovjednik hrvatske mornarice preuzeo je *Janko pl. Vuković Jezeranski-Podkapelski*. Postavljen je za zapovjednika bojnog broda *Viribus Unitis*, admiralskog i zapovjedničkog broda cjelokupne mornarice. Ali zadovoljstvo nije dugo trajalo, jer već sutradan ujutro – 1. studenog 1918. godine neslavno je završio na morskome dnu pulske luke. Potopili su ga talijanski vojni diverzanti, a potom je, nakon nekoliko godina od strane Talijana, izvađen i razrezan u komade.

stalno naglašavao stvaranje ravnopravne zajednice naroda.

Nakon svih priprema, u Zagrebu je **5. listopada 1918.g.** osnovano **Narodno vijeće Slovenaca, Hrvata i Srba**, koje na sebe preuzima ulogu političkog predstavništva svih Slovenaca, Hrvata i Srba koji žive u banskoj Hrvatskoj s Rijekom, Dalmaciji, BiH, Istri, Sloveniji i Vojvodini. Za predsjednika je izabran Slovenac Anton Korošec (budući suncokret, jer će se okretati u političkim odlukama kak' mu paše). Ubrzo nakon osnivanja Narodnog

koje će se stopiti u jedinstveno Narodno vijeće.

Stjepan Radić i njegova HPSS nije sudjelovala u Zagrebačkoj rezoluciji, jer je Radić još zastupao ideju **austroslavizma**, ali uvidjevši da Monarhija neće još dugo, prihvatio je stvaranje jugoslavenske zajednice kao rješenje hrvatskog pitanja, ali je

vijeća SHS, u to se vijeće uključuje i **Hrvatsko-srpska koalicija** na čelu sa Svetozarom Pribičevićem, koji je do tada vodio oportunističku politiku, čekajući razvoj situacije, a kada je vidio da bi se nova država mogla nastati bez njega uključio se, te je zahvaljujući većini koju je HSK imala u Hrvatskom saboru, postao jedan od najmoćnijih ljudi Narodnog vijeća SHS.

Car Karlo pokušavao je spriječiti propast višenacionalne Monarhije, pa je sredinom listopada 1918.g. objavio **Manifest** kojim daje na znanje da želi urediti Monarhiju kao savez država, ali bilo je već kasno. Narodno vijeće SHS odgovorilo je izjavom od **19. listopada 1918.g.** da Narodno vijeće SHS preuzima vođenje narodne politike za sve južnoslavenske zemlje u Monarhiji, a taj događaj može se uzeti kao trenutak **utemeljenja Države Slovenaca, Hrvata i Srba**. Država SHS shvaćena je kao provizorij do konačnog stvaranja jugoslavenske zajednice, tj. do njenog ujedinjenja sa Srbijom i Crnom Gorom. Diplomatsko priznanje nove države pokušao je ishoditi Jugoslavenski odbor koji je imao ulogu svojevrsnog ministarstva vanjskih poslova nove države, ali diplomatsko priznanje stiglo je samo od vlade Kraljevine Srbije, a takve okolnosti davale su otvorene ruke Italiji da zaposjedne ono što joj je obećano Londonskim sporazumom.

Hrvatski sabor je svojevrijednom odlukom prihvatio ulazak hrvatskih zemalja u Državu SHS. Naime, na **povijesnoj sjednici Hrvatskog sabora, 29. listopada 1918.g.** donesen je zaključak **o raskidu svih državnopravnih veza s Austro-Ugarskom**, te proglašenje Dalmacije, Hrvatske i Slavonije s Rijekom nezavisnom državom, koja s ostalim južnoslavenskim državama koje su bile pod austrougarskom vlašću stupa u zajedničku Državu Slovenaca, Hrvata i Srba, kojoj je na čelu Narodno vijeće SHS.

Stvaranje Kraljevstva Srba, Hrvata i Slovenaca

Prvi pokušaj povezivanja Države SHS i Kraljevine Srbije zbio se na konferenciji čelnika Narodnog vijeća SHS (Korošec), Jugoslavenskog odbora (Trumbić) i srpske vlade (Nikola Pašić) u Ženevi od 6. do 9. studenog 1918.g. Potpisan je dokument poznat kao **Ženevska deklaracija**, kojim je **utemeljena jugoslavenska država**. Ženevska deklaracija predviđala je formiranje zajedničke vlade od jednakog broja članova Narodnog vijeća i srpske vlade, a oba dijela nove države imala bi suverenitet do zasjedanja ustavotvorne skupštine. Time se osigurava ravnopravnost buduće države i sprječava srpska hegemonija. U Srbiji, regent Aleksandar nije prihvatio Ženevsku deklaraciju, jer se on i velikosrpski krugovi nisu mogli pomiriti s činjenicom da će Srbi biti izjednačeni s ostalim narodima. Daljnji rad na ujedinjenju prenesen je u zemlju, gdje su se velikosrpski krugovi nadali da će im od velike pomoći biti Svetozar Pribičević, politički vođa Srba u Hrvatskoj, koji se zalagao za brzo i bezuvjetno ujedinjenje. Naime, Pribičević je bio veliki pobornik jugoslavenskog unitarizma, tj. tvrdio je da su Hrvati, Srbi i Slovenci jedan narod te da među njima nema potrebe za dogovaranjima, pa zato treba odmah proglasiti novu državu.

Na sjednici **Središnjeg odbora Narodnog vijeća SHS, 23./24. studenog 1918.g.** vodila se rasprava *"o bezodvlačnoj provedbi ujedinjenja"*. Gotovo svi su bili za ujedinjenje, ali su se razlikovali po načinu razmišljanja o tome kada i kako to ujedinjenje provesti. Pribičević je požurivao prisutne, tvrdeći da je stanje u Državi SHS jako loše, a mnogi su se priklonili bržem ujedinjenju zbog straha od talijanske okupacije jadranske obale. Za delegaciju koja je trebala otputovati u Beograd pripremljena je pismena uputa – tzv. **Naputak**, koji je predviđao minimum ravnopravnosti u budućoj državi. Jedan od malobrojnih koji je otvoreno kritizirao tako ishitrenu odluku o slanju delegacije u Beograd bio je Stjepan Radić, koji je u svom govoru upozorio prisutne da **"ne srljaju kao guske u maglu."**

Kakva će biti politika Srbije u novoj državi pokazali su i događaji u Vojvodini i Crnoj Gori krajem studenog 1918.g. U **Vojvodini** je Velika narodna skupština 25. studenog 1918.g. pod pritiskom velikog broja Srba i uz pomoć Pribičevića, odlučila o direktnom priključenju Srbiji, a sličan pritisak su velikosrbi učinili i u **Crnoj Gori**, gdje je skupština odlučila o

svrgavanju dinastije Petrovića i priključenju Crne Gore Srbiji, čime Crna Gora 26. studenog 1918.g. prestaje postojati.

Delegaciju Države SHS, koju su vodili Svetozar Pribićević i Ante Pavelić (ne poglavnik), primio je **1. prosinca 1918.g.** regent Aleksandar (njegov otac, kralj Petar I Karađorđević bio je star i bolestan). Delegacija je na nagovor Pribićevića prethodno odustala od Naputka i pripremila dokument nazvan **Adresa**, kojim se ne zahtjeva ništa, već se samo izražava želja za ujedinjenjem s Kraljevinom Srbijom. Regent Aleksandar je prihvatio molbu za udruživanjem Države SHS s Kraljevinom Srbijom, te je proglasio njihovo ujedinjenje u **Kraljevstvo Srba, Hrvata i Slovenaca**. Taj **Prvoprosinački akt** nije bio pravni dokument kojeg potpisuju dvije strane, već odluka regenta o proglašenju nove države. Hrvatska je tim aktom izgubila svoj povijesni identitet, a osim toga, Hrvatski sabor nikada nije ratificirao taj čin.